

انظار نظر مجمع شورتی حقوقی

در خصوص:

- لایحه اصلاح و تمديد مدت اجرای آزمایشی قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد. (اعاده شده)
- طرح استفسار به بند (۲) ماده (۲) قانون مالیات‌های مستقیم
- طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی
- لایحه موافقتنامه سرویس‌های هوایی دوجانبه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت کشور کویت
- لایحه موافقتنامه چهارچوب تسهیل تجارت بدون کاغذ فرامرزی در آسیا و اقیانوسیه
- لایحه موافقتنامه کشتیرانی تجاری دریایی در دریای خزر بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان
- لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در

پژوهشکده شورای نگهبان

کد گزارش: ۹۸۰۸۰۶۵

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۰۸/۲۸

شناسنامه گزارش

موضوعات:

- لایحه اصلاح و تمدید مدت اجرای آزمایشی قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد (اعاده شده) ۲
- طرح استفساریه بند (۲) ماده (۲) قانون مالیات‌های مستقیم ۳
- طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (اعاده شده) ۸
- لایحه موافقتنامه سرویس‌های هوایی دوجانبه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت کشور کویت ۱۰
- لایحه موافقتنامه چهارچوب تسهیل تجارت بدون کاغذ فرامرزی در آسیا و اقیانوسیه ۱۱
- لایحه موافقتنامه کشتیرانی تجاری دریایی در دریای خزر بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان ۱۳
- لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مؤسسه بین‌المللی تحلیل سامانه‌های کاربردی ۱۴

تهیه‌کننده: پژوهشکده شورای نگهبان

شماره گزارش: ۹۸۰۸۰۶۵

تاریخ تنظیم: ۱۳۹۸/۰۸/۲۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لایحه اصلاح و تمدید مدت اجرای آزمایشی قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد (اعاده شده)

مقدمه

لایحه «تمدید مدت اجرای آزمایشی قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد» که پیش از این دو مرحله نزد شورای نگهبان ارسال شده بود، مجدداً با اصلاحاتی جهت رفع ابهام باقی مانده نسبت به مصوبه مزبور نزد شورای نگهبان ارسال شده است.

لازم به ذکر است مصوبه حاضر و همچنین مصوبه قبلی در خصوص این لایحه صرفاً در مقام رفع ابهام از تبصره ماده (۱۷) بوده است و در خصوص ماده (۲۸) در مقام اصلاح نبوده و نسبت به قانون موجود اصرار نموده است.

شرح و بررسی

ابهام مورد نظر شورای نگهبان در خصوص تبصره ماده (۱۷)^۱ ناظر بر شمول حکم تبصره نسبت به گزارش دهندگانی است که «اطلاعات» آنها صحیح بوده اما قابل اثبات نیست.

در این رابطه با عنایت به اینکه مطابق تبصره اصلاحی گزارش دهندگان در صورتی که اقدامات آنان در جمع آوری و ارائه اطلاعات مورد تأیید مراجع ذیصلاح باشد، اعم از اینکه اطلاعات آنها قابل اثبات باشد یا نباشد،

---

۱. تبصره - اشخاص فوق در صورتی مشمول مقررات این قانون می شوند که اطلاعات آنها صحیح و اقدامات آنان مورد تأیید مراجع ذیصلاح باشد.

نحوه اقدامات حمایتی، نوع آن و میزان جبران خسارت آنان، طبق مقرراتی است که توسط وزارت اطلاعات و با همکاری وزارت دادگستری و معاونت های برنامه ریزی و نظارت راهبردی و توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور تهیه می شود و اقدامات قانونی لازم برای تصویب در مجلس شورای اسلامی به عمل می آید.

مشمول مقررات حمایتی این قانون گردیده‌اند، ابهام شورا مرتفع شده است. همچنین ذیل این تبصره اشخاصی که با سوء نیت اقدام به ارائه اطلاعات نموده‌اند، در صورتی که اطلاعات آنها منجر به اثبات جرم یا تخلف نشود مشمول مقررات حمایتی این قانون قرار نگرفته‌اند. با چنین قیدی اولاً وجود سوء نیت نیازمند اثبات است و ثانیاً در صورتی که اطلاعات چنین فردی منجر به اثبات جرم یا تخلف شد مشمول مقررات حمایتی خواهد بود و در غیر این صورت اعم از اینکه اطلاعات وی صحیح و قابل اثبات بوده یا نبوده مشمول مقررات حمایتی نخواهد بود.

مصوبه اصلاحی رافع ایراد شورای نگهبان شناخته می‌شود.

طرح استفساریه بند (۲) ماده (۲) قانون مالیات‌های مستقیم

مقدمه

طرح فوق‌الذکر با هدف مستثنی نمودن سازمان جمعیت هلال احمر ایران از شمول مالیات‌های مستقیم، در تاریخ ۱۳۹۸/۸/۱۳ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. در این گزارش به بررسی مصوبه حاضر خواهیم پرداخت.

شرح و بررسی

بر اساس استفسار صورت پذیرفته، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از مصادیق بند «۲» ماده (۲) قانون مالیات‌های مستقیم^۱ و

---

۱. ماده ۲- اشخاص زیر مشمول پرداخت مالیات‌های موضوع این قانون نیستند:

۱- وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی؛

۲- دستگاه‌هایی که بودجه آنها وسیله دولت تأمین می‌شود.

۳- شهرداری‌ها.

۴- بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی دارای مجوز معافیت از طرف حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری تبصره ۱- شرکت‌هایی که تمام یا قسمتی از سرمایه آنها متعلق به اشخاص و مؤسسه‌های مذکور در بندهای فوق باشد، سهم درآمد یا سود آنها مشمول حکم این ماده نخواهد بود، حکم این تبصره مانع استفاده شرکت‌های مزبور از معافیت‌های مقرر در این قانون، حسب مورد، نیست.

در نتیجه مشمول حکم این ماده شناخته شده است. با این توضیح که ماده مزبور اشخاصی که مشمول پرداخت مالیات‌های موضوع قانون مالیات‌های مستقیم نیستند را برشمرد و براساس بند «۲» آن، «دستگاه‌هایی که بودجه آن‌ها وسیله دولت تأمین می‌شود» در زمره این اشخاص شمرده شده‌اند.

حال باتوجه به استفساریه و همچنین مقدمه توجیهی طرح حاضر، به اعتقاد سازمان مالیاتی، جمعیت هلال احمر مشمول عنوان مقرر در بند «۲» ماده (۲) نبوده و در نتیجه مشمول مالیات‌های موضوع این قانون می‌باشد، در حالی که به اعتقاد طراحان، جمعیت هلال احمر نیز از جمله دستگاه‌هایی محسوب می‌شود که بودجه آن توسط دولت تأمین شده و در نتیجه مشمول بند مزبور می‌باشد.

به منظور بررسی این استفساریه لازم است ابتدا احکام قانونی مربوط به منابع مالی جمعیت هلال احمر مورد توجه قرار گیرد. در این خصوص موارد ذیل قابل ملاحظه است:

۱) براساس تبصره «۳» ماده واحده قانون وظایف و مسئولیت‌های جمعیت هلال احمر (مصوب ۱۳۶۲/۱۰/۲۰) «به منظور تقویت و تحکیم نیروی جمعیت و ایجاد تسهیلات لازم در جهت اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌های جمعیت و صیانت منابع مالی کافی، دولت موظف است علاوه بر بذل مساعدت و همکاری در شئون مختلف هر ساله در بودجه کل کشور ردیف اعتباری به‌عنوان اعانه جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران منظور

→

تبصره ۲) الحاقی ۱۳۸۰/۱۱/۲۷- درآمدهای حاصل از فعالیت‌های اقتصادی از قبیل فعالیت‌های صنعتی، معدنی، تجاری، خدماتی و سایر فعالیت‌های تولیدی برای اشخاص موضوع این ماده، که به نحوی غیر از طریق شرکت نیز تحصیل می‌شود، در هر مورد به طور جداگانه به نرخ مذکور در ماده (۱۰۵) این قانون مشمول مالیات خواهد بود. مسؤولان اداره امور در این گونه موارد نسبت به سهم فعالیت مذکور مکلف به انجام دادن تکالیف مربوط طبق مقررات این قانون خواهند بود. در غیر این صورت نسبت به پرداخت مالیات متعلق با مؤدی مسؤولیت تضامنی خواهند داشت.

دارد تا بر طبق اساسنامه مصوب و مقررات و ضوابط خاص جمعیت به مصرف برسد».

۲) مطابق ماده (۱۷) اساسنامه جمعیت هلال احمر «منابع مالی جمعیت علاوه بر آنچه که قانون در گذشته مشخص نموده است عبارتست از :

۱. چهل و دو درصد از درآمد حاصل از حق الثبت اسناد رسمی.
۲. پنجاه و پنج درصد از محل درآمد یک درصد کار مزد ثبت سفارشات.
۳. یک ریال از هر مراسله سفارشی و بیمه اعم از داخله و خارجه و مبلغ دو ریال از هر امانت پستی اعم از داخله و خارجه و مبلغ دو ریال و نیم از هر تلگراف اعم از داخله و خارجه که بوسیله الصاق تمبر خیریه از فرستندگان دریافت می‌شود.
۴. اعانات، عواید و اموالی که در اجرای تصمیمات و مصوبات مراجع و سازمانهای دولتی و شهری اختصاص به جمعیت داده میشود و همچنین اعانات مردمی و کمکهای خارجی .
۵. کمک‌های دولت به منظور تأمین منابع مالی کافی و تقویت و تحکیم نیروی جمعیت که باید همه ساله ردیف اعتباری به‌عنوان اعانه در بودجه کل کشور منظور گردد.
۶. معادل یک درصد قیمت هر بلیط هواپیما و کشتی که از هر مسافر باید اخذ و به حساب جمعیت واریز گردد.»

همچنین به موجب تبصره این ماده «کمک‌های دولت که همه ساله در ردیف اعتباری به عنوان اعانه در بودجه کل کشور منظور می‌گردد، طبق این اساسنامه و مقررات و ضوابط خاص جمعیت به مصرف می‌رسد. دولت موظف است علاوه بر مبلغ فوق در شوون مختلف بذل مساعدت و همکاری لازم را با جمعیت بنماید»

همان‌گونه که مشاهده می‌شود مطابق قوانین موجود به جز در یک مورد که صراحتاً منابعی به‌عنوان کمک دولت تلقی شده است، سایر موارد اگرچه

در قانون ذکر شده است ولی محل تأمین آن از منابع دیگری به شمار آمده است. حال مسئله‌ای که در این رابطه قابل طرح می‌باشد این است که آیا این امر به منزله عدم تأمین بودجه این نهاد از منابع دولتی می‌باشد یا خیر و چنین منابعی نیز منابع دولتی محسوب می‌شود. در این خصوص توجه به چند نکته حائز اهمیت است:

اول اینکه جمعیت هلال احمر مطابق بند «۳» ماده واحده قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی، مؤسسه عمومی غیردولتی محسوب می‌شود و براساس ماده (۳) قانون مدیریت خدمات کشوری^۱، بیش از (۵۰٪) بودجه سالانه این مؤسسات از محل منابع غیردولتی تأمین می‌گردد.

بنابراین مطابق تعریف قانونی علی‌الاصول می‌بایست بیش از ۵۰٪ بودجه جمعیت هلال احمر از منابع غیردولتی تأمین شود. البته توضیحی که در این رابطه ضروری می‌باشد، این است که مؤسسات عمومی غیر دولتی در رابطه با امور مالی به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند، یک دسته مؤسساتی که درآمد آن‌ها تا حد زیادی تکافوی نیازهایشان را می‌کند و دسته‌ی دیگر مؤسساتی هستند که خود دارای هیچ گونه درآمد خاصی نیستند و تنها ارائه دهنده‌ی خدمات هستند یا به نحوی درآمدهایشان تکافوی نیازها و خدماتی که ارائه می‌دهند نمی‌کند. به همین جهت مقنن حین ایجاد این مؤسسات و سپردن امور عمومی به آن‌ها و یا متعاقباً در قوانین لاحق برای تأمین مالی آن‌ها نیز تدابیری اندیشیده و منابع مالی برای آن‌ها در نظر گرفته است که این موارد در واقع درآمد همان مؤسسه تلقی می‌شود. این منابع علی‌الاصول به صورت حق السهم و یا عوارض خاصی از پاره‌ای از فعالیت‌ها یا کالاها می‌باشد که

---

۱. ماده ۳- مؤسسه یا نهاد عمومی غیردولتی: واحد سازمانی مشخصی است که دارای استقلال حقوقی است و با تصویب مجلس شورای اسلامی ایجاد شده یا می‌شود و بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) بودجه سالانه آن از محل منابع غیردولتی تأمین گردد و عهده دار وظایف و خدماتی است که جنبه عمومی دارد.

بعضاً توسط دستگاه های دولتی وصول و حتی به خزانه نیز واریز می گردد. مانند عوارضی که شهرداری ها مطابق قانون مالیات بر ارزش افزوده و یا سایر قوانین دریافت می دارند. این عوارض حق و درآمد ثابت و عینی این مؤسسات می باشد که در مورد برخی از آن ها پس از وصول به خزانه، در بودجه سال بعد منعکس و عیناً در اختیار این مؤسسات قرار می گیرد و در مورد برخی دیگر این عوارض به حساب خود آن ها واریز می گردد. در نتیجه این اعتبارات درآمد و یا به عبارتی منابع مالی غیردولتی این مؤسسات تلقی می شود و دولت تنها وظیفه جمع آوری این وجوه و تخصیص آن در بودجه را دارد و این موضوع بدین معنا نیست که بودجه این سازمان ها به وسیله دولت تأمین می شود. بنابراین درخصوص جمعیت هلال احمر نیز منابع مذکور در ماده (۱۷) اساسنامه سازمان، جزئی از منابع غیردولتی این سازمان تلقی می شود و در غیر این صورت باید گفت تمام بودجه این سازمان دولتی است.

دوم اینکه اگر بپذیریم صرف تأمین بخشی از بودجه یک نهاد از سوی دولت منجر به قرار گرفتن دستگاه مزبور ذیل بند «۲» ماده (۲) قانون مالیات های مستقیم می شود، در این صورت نمی توان هیچ گونه چارچوبی برای دستگاه های موضوع این بند در نظر گرفت و هرگاه در بودجه کل کشور مبالغی هرچند ناچیز و تحت عنوان کمک به نهادی تعلق گیرد، نهاد مزبور از مالیات به صورت کلی معاف خواهد بود. در حالی که به نظر می رسد مقصود قانون گذار از دستگاه های موضوع بند مزبور، دستگاه هایی بوده است که علی رغم تأمین بودجه آنها به نحو کامل از سوی دولت، تحت عناوین وزارتخانه و مؤسسه دولتی شناخته نمی شوند. نظیر صدا و سیما، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای نگهبان و .... شایان ذکر است بند مزبور پیش از تصویب قانون مدیریت خدمات کشوری به تصویب رسیده

است و لذا وضعیت حقوقی بسیاری از نهادهای حاکمیتی محل ابهام بوده است و قانون‌گذار ناگزیر از ذکر چنین عناوینی بوده است.

سوم اینکه قانون‌گذار در بند «ب» ماده (۱۳۹) قانون مالیات‌های مستقیم «کمک‌ها و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی سازمان هلال احمر جمهوری اسلامی ایران» را از پرداخت مالیات معاف دانسته است. لذا بند مزبور در واقع صرفاً یکی از موارد درآمدی سازمان را از شمول مالیات معاف دانسته است و به نظر می‌رسد در صورتی که قانون‌گذار پیش‌تر جمعیت هلال احمر را به صورت کلی از مالیات معاف دانسته بود، دیگر دلیلی جهت ذکر این نوع از معافیت وجود نداشت.

بنابراین با عنایت به مطالب فوق به نظر می‌رسد مصوبه حاضر مغایر اصل ۷۳ قانون اساسی و نظر تفسیری شورای نگهبان در خصوص این اصل می‌باشد.

استفسار صورت گرفته به جهت اینکه منجر به توسعه دامنه شمول قانون در خصوص دستگاه‌های معاف از مالیات می‌شود و مطابق نظر تفسیری شماره ۵۸۳/ ۲۱/ ۷۶ مورخ ۱۰/ ۳/ ۱۳۷۶ شورای نگهبان از اصل ۷۳ قانون اساسی، توسعه قانون در مواردی که رفع ابهام قانون نیست، تفسیر، تلقی نمی‌شود، این مصوبه تفسیر قانون نبوده و لذا مغایر اصل ۷۳ قانون اساسی و نظر تفسیری شورای نگهبان درباره این اصل می‌باشد.

طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (اعاده شده)

مقدمه

طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی که پیش‌تر توسط شورای نگهبان مغایر قانون اساسی تشخیص داده شده بود،

مجدداً در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۸/۸/۱۹ مجلس شورای اسلامی با اصلاحاتی به تصویب رسیده است. در ادامه به بررسی اصلاحات به عمل آمده می‌پردازیم.

شرح و بررسی

ماده (۳) - مغایرت با اصل ۱۳۶

با توجه به اصلاحی که در ماده (۲۰۲) به عمل آمده است، اگرچه بخشی از ایراد مغایرت با اصل ۱۳۶ قانون اساسی که در نظر سابق شورای نگهبان آمده است، رفع شده است، اما با توجه به اینکه عبارت «بیش از» همچنان در ماده باقی مانده است، همچنان این ماده با اصل ۱۳۶ قانون اساسی مغایرت دارد. توضیح آنکه در اصل مزبور رییس جمهور موظف است با تغییر «نیمی از هیأت وزیران»، مجدداً از مجلس برای هیأت وزیران تقاضای رأی اعتماد کند. اما در اصلاح به عمل آمده، در صورت تغییر «بیش از نیمی از وزرا» رییس جمهور موظف می‌باشد و این عبارت شامل تغییر نیمی از وزرا نمی‌شود.

ماده (۳) علی‌رغم اصلاح به عمل آمده به دلیل اینکه مطابق اصل ۱۳۶ قانون اساسی، رئیس جمهور با تغییر نیمی از وزراء موظف به تقاضای رأی اعتماد از مجلس می‌باشد، لکن در ماده اصلاحی با تغییر بیش از نیمی از وزراء رئیس جمهور موظف به تقاضای رأی اعتماد شده، مغایر این اصل از قانون اساسی شناخته می‌شود.

ماده (۶) - رفع ایراد

با توجه به اصلاحات به عمل آمده ایرادات سابق شورای نگهبان در خصوص این ماده رفع شده است.

لایحه موافقتنامه سرویس‌های هوایی دوجانبه بین دولت جمهوری اسلامی

ایران و دولت کشور کویت

مقدمه

لایحه «موافقتنامه سرویس‌های هوایی دوجانبه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت کشور کویت» در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۸/۸/۱۴ مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده و در راستای اجرای اصل ۹۴ قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال شده است. لازم به ذکر است که پیش از این دولت جمهوری اسلامی ایران، موافقت‌نامه‌های مشابه متعددی را با کشورهای مختلف در این زمینه به تصویب رسانده است.^۱ گفتنی است که موافقت‌نامه‌های تصویب شده در این خصوص با اندک تفاوت‌هایی، از یک محتوا واحد پیروی می‌کند و در برخی موارد دارای متن‌های مشابهی نیز می‌باشد.

شرح و بررسی

مفاد ماده (۱۶) موافقتنامه مربوط به شیوه اصلاح آن و مفاد ماده (۱۷) مربوط حل و فصل اختلاف‌ها می‌باشد که در رابطه با مورد اول، اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی و در خصوص مورد دوم، اصل ۱۳۹ قانون اساسی باید لازم‌الرعایه باشد. با این توضیح در تبصره ماده واحده، رعایت اصول ۷۷ و ۱۳۹ در رابطه با اجرای مواد (۱۶) و (۱۷) لازم شمرده شده است؛ حال

---

۱. ازجمله این موارد می‌توان به لایحه موافقتنامه دو جانبه حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری زیمباوه مصوب ۱۳۹۵، لایحه موافقتنامه حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه و تشریفات (پروتکل) الحاقی آن مصوب ۱۳۹۱، موافقتنامه دوجانبه حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری فیلیپین مصوب ۱۳۸۸، موافقتنامه سرویس‌های حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت مالزی مصوب ۱۳۸۷ و موافقتنامه سرویس‌های حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و شورای فدرال سوئیس مصوب ۱۳۸۵ اشاره کرد.

آنکه بهتر بود اولاً مواد (۱۶) و (۱۷) به صورت جداگانه (و نه پشت سر هم) ذکر و اصول لازم‌الرعايه از قانون اساسی در رابطه با هر یک از آنها به تفکیک مورد اشاره قرار می‌گرفت و ثانیاً با توجه به سیر مقرر برای رسمیت یافتن موافقت‌نامه‌های بین‌المللی در قانون اساسی لازم بود تا رعایت اصل ۱۲۵ قانون اساسی نیز در کنار اصل ۷۷ راجع به شیوه اجرای ماده (۱۷) این موافقتنامه قید می‌گردید.

همچنین استفاده از واژه‌های بیگانه «سرویس» (در مواد متعدد موافقتنامه) و «آرم» (در بند «۶» ماده (۷) موافقتنامه) مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی می‌باشد.

لایحه موافقتنامه چهارچوب تسهیل تجارت بدون کاغذ فرامرزی در آسیا و اقیانوسیه

مقدمه

لایحه «موافقتنامه چهارچوب تسهیل تجارت بدون کاغذ فرامرزی در آسیا و اقیانوسیه» با اصلاحاتی در جلسه ۱۳۹۸/۸/۱۹ به تصویب رسیده و در راستای اجرای اصل ۹۴ قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال شده است. در ادامه به بررسی این مصوبه خواهیم پرداخت.

شرح و بررسی

مسئله محوری در موافقتنامه حاضر «تبادل اطلاعات تجاری» است، که باید از جهاتی مورد بررسی قرار گیرد. این موافقتنامه در راستای «بدون کاغذ کردن» تجارت که نتیجه آن شفافیت بیشتر است، تدوین شده است. این امر می‌تواند از جهاتی برای اقتصاد کشور مفید باشد، اما نسبت به آن ملاحظات نیز وجود دارد.

مطابق تبصره «۳» ماده واحده حاضر، وزارت صنعت، معدن، تجارت موظف می‌شود تبادل اطلاعات تجاری با خارج از کشور را از طریق «سامانه

جامع تجارت» موضوع بند «الف» ماده (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز^۱ مدیریت کند و تمام دستگاه‌های اجرایی نیز موظف می‌شوند از طریق این سامانه تبادل اطلاعات موردنیاز این توافق‌نامه را صورت دهند. مسئله‌ای که در این خصوص حائز اهمیت است آن است که چه اطلاعاتی می‌بایست مورد تبادل قرار گیرد و ضمانت‌اجرای عدم تبادل اطلاعات چیست؟ پاسخ به این سوال از این جهت اهمیت می‌یابد که باتوجه به «شرایط تحریم» گمان این وجود دارد که شفافیت تجاری در سطح بین‌المللی و در ارتباط با دیگر کشورها، آسیب‌هایی به همراه داشته باشد و از این جهت مفاد این موافقتنامه مغایر بند «۵» اصل سوم مبنی بر «طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب» و بند «۸» اصل ۴۳ مبنی بر «جلوگیری از سلطه اقتصادی بیگانه بر اقتصاد کشور» باشد.

مطابق این توافق‌نامه اطلاعات و داده‌های تجاری تحت عنوان «داده‌های مربوط به تجارت» تبادل می‌شود که بر اساس بند «ت» ماده (۳)، «داده‌های مربوط به تجارت» داده‌هایی هستند که در یک سند مربوط به تجارت منظور شده یا در ارتباط با آن انتقال داده شده است. در رابطه با ضمانت‌اجرای عدم ارائه اطلاعات نیز باید گفت این موافقتنامه با محوریت دادن و توجه به «قوانین داخلی» تدوین شده است؛ بدین معنا که طرف‌های متعاقد تلاش خود را بر انجام برخی امور از طریق تصویب قوانین و مقررات لازم انجام خواهند داد.

---

۱. ماده ۶ - به منظور تجمیع داده‌ها و یکپارچه‌سازی اطلاعات مربوط به سامانه مذکور در تبصره (۳) ماده (۵) و به منظور کاهش زمینه‌های بروز قاچاق کالا و ارز:

الف - وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری ستاد و گمرک جمهوری اسلامی ایران و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط اقدام به تهیه، اجراء و بهره‌برداری از سامانه نرم‌افزاری جامع یکپارچه‌سازی و نظارت بر فرآیند تجارت نماید.

تبصره - کلیه دستگاه‌های مرتبط با تجارت خارجی کشور، موظفند با اجراء و بهره‌برداری از این سامانه به ارائه و تبادل اطلاعات از طریق آن اقدام نمایند.

اما در مقابل مواردی نیز وجود دارد که دارای ابهام است و ممکن است بر ضمانت اجرای عدم انجام تعهدات این موافقتنامه اثرگذار باشد. برای مثال «شورای تجارت بدون کاغذ» (موضوع ماده (۱۱) موافقتنامه) - که توسط کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد و «برای اهداف این موافقتنامه» تشکیل می‌شود - با اکثریت دو سوم آرا «آئین کار لازم برای انجام وظایف خود» را تصویب خواهد کرد و «تصمیمات» این شورا با اکثریت اعضا اتخاذ خواهد شد. اما دقیقاً مشخص نیست که «آئین کار» این شورا و «تصمیمات» آن مشتمل بر چه مواردی است. بنابراین ممکن است «آیین کار» یا «تصمیمات» شورا متضمن ضمانت‌اجراهایی در خصوص انجام تکالیف مقرر در این موافقتنامه باشد. نتیجه آنکه با توجه به ابهام مربوط به سازوکارهای مذکور در این موافقتنامه از جمله گستره وظایف و حیطه صلاحیت «شورای تجارت بدون کاغذ»، تأثیر تصمیمات این نهاد بر تعهدات جمهوری اسلامی ایران و ضمانت اجرای عدم انجام این تکالیف در مواردی که منافع و مصالح ملی اقتضا می‌کند، واجد ابهام است.

لایحه موافقتنامه کشتیرانی تجاری دریایی در دریای خزر بین دولت

جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان

لایحه «موافقتنامه کشتیرانی تجاری دریایی در دریای خزر بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان» که در تاریخ ۱۳۹۶/۷/۱۲ به مجلس شورای اسلامی تقدیم شده بود در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۸/۸/۲۰ مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده است. با توجه به بررسی‌های صورت گرفته، این لایحه فاقد مغایرت با قانون اساسی به نظر می‌رسد.

لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مؤسسه بین‌المللی تحلیل سامانه‌های کاربردی

لایحه فوق‌الذکر در تاریخ ۱۳۹۸/۸/۲۱ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است. درخصوص لایحه مزبور نکات ذیل حائز اهمیت است:

۱. در جزء «ت» بند «۱۰» ماده (۶) به اختیار شورای مؤسسه در اصلاح منشور اشاره شده است. از طرف دیگر ماده (۱۸) منشور تحت عنوان «اصلاحات» به بیان نحوه اصلاح منشور به پیشنهاد مؤسسات عضو پرداخته است، حال مشخص نیست آیا باتوجه به اینکه در جزء «ت» بند «۱۰» ماده (۶)، صلاحیت شورا در اصلاح منشور مقید نگردیده است، شورای مزبور صرفاً از طریق سازوکار ماده (۱۸) قادر به اصلاح منشور هست یا به نحو مستقل نیز از چنین صلاحیتی برخوردار است. در صورت اخیر باتوجه به اینکه در تبصره «۲» ماده واحده رعایت اصل ۷۷ قانون اساسی صرفاً درخصوص ماده (۶) لازم‌الرعايه شناخته شده، محل ایراد است.

همچنین در تبصره «۲» ماده واحده درخصوص اصلاح منشور صرفاً به رعایت اصل ۷۷ قانون اساسی تصریح شده است، درحالی‌که با توجه به سیر مقرر برای رسمیت یافتن موافقت‌نامه‌های بین‌المللی در قانون اساسی لازم بود تا رعایت اصل ۱۲۵ قانون اساسی نیز در کنار اصل ۷۷ راجع به شیوه اصلاح منشور قید می‌گردید.

۲. در بند «۴» ماده (۱۵)، به «پیوست این منشور که بخش جدایی‌ناپذیر آن می‌باشد» اشاره شده است لکن به همراه مصوبه رسمی ارسالی، پیوستی ارایه نشده است و لذا کلیت مصوبه مجلس از این جهت می‌تواند واجد ابهام باشد. پیوست مزبور ناظر به نحوه کمک مالی اعضا به مؤسسه می‌باشد.

امام خمینی (ره):

و از شورایی محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و چه در نسل آ آینده، که با کمال دقت و قدرت و ظایف اسلامی و ملی خود رایا و تحت تأثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه جلوگیری نمایند.

(سخن امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

بزهشکده شورای نگهبان

تهران، خیابان شهید سیهید قونی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲

صندوق پستی: ۱۴۶۳-۱۳۱۴۵ تلفکس: ۸۸۳۳۵۰۴۵

info@shora-rc.ir

www.shora-rc.ir